

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผลการศึกษา

การแข่งขันเสรีเป็นรากฐานที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมเพราะการแข่งขันจะทำให้ราคาของสินค้าขึ้นหรือลงเป็นไปตามกลไกโดยอิสระของตลาด ซึ่งส่งผลดีแก่ผู้บริโภคที่สามารถเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพและในราคาที่ยุติธรรม ภายใต้ระบบเศรษฐกิจเสรีโดยหลักแล้วรัฐจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับหรือสอดแทรกกับระบบเศรษฐกิจ โดยจะปล่อยให้ดำเนินไปตามกลไกของตลาด อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงสภาพของการแข่งขันเสรีไม่อาจจะดำรงอยู่ได้ตลอดไป เนื่องจากผลของการแข่งขันทางการค้าในระยะยาวนั้น ผู้ประกอบการจะได้รับแต่เพียงกำไรปกติ (Normal Profit) แต่ในสภาพที่มีการผูกขาดผู้ประกอบการจะได้รับกำไรเกินปกติ (Excess Profit) ผู้ประกอบการจึงต้องหาวิถีทางเพื่อลดการแข่งขันในระหว่างผู้ประกอบการด้วยกันเอง ซึ่งจะทำให้ได้รับกำไรเกินปกติเป็นระยะเวลาอันสั้นและส่งผลให้ธุรกิจของตนเองมั่นคง แม้ว่าโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก แต่กลับปรากฏว่าจำนวนของผู้ประกอบการในตลาด หรืออุตสาหกรรมชนิดใดชนิดหนึ่งแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลง หรือมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นแต่ประการใด แม้เวลาจะผ่านมานับสิบปีจึงมีความเป็นไปได้ว่าผู้ประกอบการที่อยู่ในตลาดได้สร้างเครื่องกีดขวางเพื่อมิให้ผู้ประกอบการรายใหม่เข้าไปในตลาดดังกล่าวได้

จากการศึกษาถึงโครงสร้าง พฤติกรรม และผลการดำเนินงานของตลาด จะพบว่าโครงสร้างตลาดจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะกำหนดและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและผลการดำเนินงานของหน่วยผลิต และในทางกลับกันพฤติกรรมและผลการดำเนินงานของหน่วยผลิตทั้งหลายก็สามารถที่จะย้อนกลับไปกำหนดโครงสร้างตลาดได้เช่นกัน กล่าวคือ จากโครงสร้างตลาดที่แตกต่างกันย่อมนำมาซึ่งพฤติกรรมและผลการดำเนินการของตลาดที่แตกต่างกัน ซึ่งความสัมพันธ์

ดังกล่าวสามารถนำมาข้อธิบายถึงการรวมตัวกันระหว่างผู้ประกอบการในธุรกิจ หรืออุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่งเพื่อลดการแข่งขันระหว่างกัน ทั้งนี้ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการค้าร่วมกัน

การนำประเด็นของอุตสาหกรรมน้ำอัดลมในประเทศไทยขึ้นมาศึกษาวิจัย จะพบว่า อุตสาหกรรมน้ำอัดลมเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งของประเทศที่มีอัตราการขยายตัวของตลาดภายในประเทศเพิ่มขึ้นในแต่ละปี แต่กลับปรากฏว่าอุตสาหกรรมดังกล่าวมีเพียงผู้ผลิตรายใหญ่เพียง 2 รายเท่านั้น ที่มีส่วนแบ่งของตลาดน้ำอัดลมร่วมกันสูงสุดถึง 91 % ของน้ำอัดลมทั้งประเทศเป็นระยะเวลายาวนาน อีกทั้งจำนวนของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมดังกล่าวไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด ประเด็นที่สำคัญพบว่า อุตสาหกรรมน้ำอัดลมในประเทศไทยจะมีพฤติกรรมที่ไม่แข่งขันด้านราคา โดยที่ผู้นำตลาดร่วมกันสูงสุด คือ บริษัทไทยน้ำทิพย์ จำกัด และบริษัท เสริมสุข จำกัด (มหาชน) ได้ร่วมกันกำหนดราคาน้ำอัดลมและหันมาแข่งขันในด้านอื่นที่มีใช้ด้านราคา เช่น การโฆษณา การส่งเสริมการขายในรูปแบบต่าง ๆ

จากการศึกษาโครงสร้างของอุตสาหกรรมน้ำอัดลมในประเทศไทย จะพบว่า เป็นลักษณะของผู้ขายน้อยราย (Oligopoly) ผลิตสินค้าที่คล้ายคลึงกันและใช้ทดแทนกันได้ และผู้ขายแต่ละรายจะคำนึงถึงความขึ้นอยู่ระหว่างกัน และสนใจต่อปฏิกิริยาของกลุ่มแข่งขันตลอดเวลา จึงไม่มีอิสระในการกำหนดนโยบายทางตลาดที่เป็นของตนเอง โดยเหตุที่น้ำอัดลมเป็นสินค้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันและใช้ทดแทนกันได้ จึงมีความยืดหยุ่นต่ออุปสงค์สูงหากราคาของสินค้าเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น ผู้ผลิตจึงไม่สามารถแข่งขันด้านราคากันได้ เพื่อยุติปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการแข่งขันด้านราคา ผู้ผลิตที่มีส่วนแบ่งตลาดร่วมกันสูงสุดจึงตกลงกำหนดราคาน้ำอัดลมให้สอดคล้องกัน และเป็นผู้นำราคาของตลาดน้ำอัดลมทั้งประเทศ และหันมาใช้การแข่งขันที่ไม่ใช่ราคาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของอุตสาหกรรมนี้ เพื่อพยายามสร้างความแตกต่างในสินค้าของตนให้เกิดขึ้นในสายตาของผู้บริโภค ด้วยการทำการโฆษณาและการส่งเสริมการขายที่มีอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี อีกทั้งสร้างความจงรักภักดีในสินค้าของตนให้เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภค (loyalty in brand) ด้วยการเข้าไปมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมที่สำคัญ ๆ ในสังคม จากพฤติกรรมที่ไม่แข่งขันด้านราคา ด้วยการกำหนดราคาน้ำอัดลมร่วมกันและใช้การแข่งขันที่ไม่ใช่ราคาดังกล่าว นอกจากจะเป็นการเพิ่มยอดขายและสามารถรักษาส่วนแบ่งตลาดที่มีร่วมกันสูงสุดให้มั่นคงตลอดไปแล้ว

ยังเป็นการจำกัดการแข่งขันด้วยการสร้าง เครื่องกีดขวางไม่ให้ผู้ผลิตรายใหม่เข้ามาทำการแข่งขันได้โดยง่าย หากลักษณะตลาดของน้ำอัดลมยังคงดำเนินอยู่เช่นนี้โดยไม่มี การเปลี่ยนแปลง การผูกขาดถาวรจะเกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมน้ำอัดลมภายในประเทศในที่สุด ผลเสียที่ได้จะตกแก่ผู้บริโภคเนื่องจากไม่สามารถจะเลือกซื้อสินค้าจากผู้ผลิตมากรายในตลาดและในราคาที่เป็นไปตามกลไกของตลาด

จากแนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมซึ่งเชื่อมั่นในระบบการแข่งขันเสรี พฤติกรรมใด ๆ ก็ตามที่เป็น การกีดกัน จำกัด ขัดขวาง หรือทำลายการแข่งขันจึงเป็นการขัดแย้งต่อหลักการและแนวคิดดังกล่าว และเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรให้เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม จากสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แตกต่างกันของแต่ละประเทศ ตัวอย่างเช่น ประเทศที่กำลังพัฒนาที่อาจมีความจำเป็นจะต้องมีการแก้ไขเศรษฐกิจของประเทศในสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ หากปล่อยให้มีการแข่งขันอย่างรุนแรง อาจจะเป็นการทำลายอุตสาหกรรมได้ ในกรณีดังกล่าวรัฐอาจที่จะยอมให้มีพฤติกรรมทางการค้าบางประการในลักษณะที่ลดการแข่งขันได้บ้างในธุรกิจหรืออุตสาหกรรมบางประเภทเป็นกรณีไป ทั้งนี้ ให้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลทางด้านนโยบายและมาตรการที่ชัดเจนของรัฐในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งตามความจำเป็น กรณีที่อาจยอมให้มีการรวมตัวกัน กำหนดราคาสินค้าได้บ้าง เช่น เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมเกิดใหม่ กรณีเกิดเศรษฐกิจตกต่ำและ ต้องการคุ้มครองอุตสาหกรรม เพื่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ เพื่อการพัฒนาด้านเทคโนโลยี หรือการค้นคว้าวิจัย เป็นต้น

แนวความคิดดังกล่าวได้ส่งผลต่อโครงสร้างของกฎหมายป้องกันการผูกขาดที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ กล่าวคือ ประเทศที่มีความเชื่อมั่นในระบบการแข่งขันเสรีว่าเหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจของตน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา กฎหมายป้องกันการผูกขาดที่บัญญัติขึ้น คือ The Sherman Act จะออกมาลักษณะของการควบคุมโครงสร้างทางเศรษฐกิจ (Structural Control) ซึ่งจะบัญญัติห้ามการผูกขาดหรือการจำกัดการแข่งขันในรูปแบบใด ๆ ก็ตามโดยเด็ดขาด เช่น การร่วมกันกำหนดราคาสินค้า โดยถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดในตัวเอง (per se) และไม่อาจกล่าวอ้างว่าราคาที่ร่วมกันกำหนดเป็นราคาที่เหมาะสม และถือว่าการร่วมกันกำหนดราคาสินค้าเป็นรูปแบบหนึ่งของการจำกัดการแข่งขันไม่ว่าจะมีเหตุผลหรือไม่ก็ตาม ย่อมจะนำไปสู่การควบคุมตลาดและการกำหนดราคาที่ไม่เป็นธรรมได้ต่อไป

จากการศึกษาอุตสาหกรรมน้ำอัดลมในประเทศสหรัฐอเมริกา จะพบว่าได้พัฒนาจาก เครื่องดื่มในร้านขายยาของเภสัชกรที่การผลิตไม่ยุ่งยากซับซ้อน ขยายตัวสู่ระบบการผลิตในรูป ของอุตสาหกรรมที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงไปทั่วประเทศ โดยผู้ผลิตหัวเขื่อน้ำอัดลมที่เป็นเจ้าของ เครื่องหมายการค้าที่มีชื่อเสียง เช่น โค้ก และ เป๊ปซี่ จะขายหัวเขื่อน้ำอัดลมที่ผลิตขึ้นด้วยสูตรลับเฉพาะแก่ผู้บรรจุขวดอิสระของตน ภายใต้อสัญญาให้สิทธิในการผลิตและใช้เครื่องหมายการค้า ของตน ที่เรียกว่า Bottler Agreement โดยที่บริษัทผู้ผลิตหัวเขื่อน้ำอัดลมจะมีหน้าที่คอยกำกับ ดูแลการผลิตเพื่อให้ได้คุณภาพและมาตรฐานที่เหมือนกันทั่วประเทศ อุตสาหกรรมน้ำอัดลมใน ช่วงต้นนี้ จะพบว่ามีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทั้งในด้านราคา (Price Competition) และ การแข่งขันที่ไม่ใช่ราคา (Non-Price Competition) ด้วยการใช้กลยุทธ์ทุกรูปแบบทั้งในด้าน โฆษณา การปล่อยข่าวเรื่องเปลี่ยนสูตรน้ำอัดลมเพื่อแย่งชิงลูกค้า อีกทั้งการเปิดตัวน้ำอัดลม รสชาติใหม่ ๆ ออกสู่ตลาด และการขยายเครือข่ายโดยการเข้าร่วมกับธุรกิจ Fast Food และธุรกิจบันเทิงอื่น ๆ ที่สามารถกระตุ้นยอดขายน้ำอัดลมให้เพิ่มขึ้น การแข่งขันอย่างรุนแรงได้ เกิดขึ้นทั้งในระดับผู้ผลิตหัวเขื่อน้ำอัดลมเจ้าของเครื่องหมายการค้า ตลอดจนถึงผู้บรรจุขวดอิสระ ทั้งหลาย จนเรียกได้ว่าเป็นสงครามน้ำอัดลม "Cola War" ในประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ. 1980 ผลของสงครามน้ำอัดลมดังกล่าวก่อให้เกิดความบอบช้ำจากการแข่งขันอย่างรุนแรง เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้บรรจุขวดอิสระทั้งหลายหันมาร่วมกันกำหนดราคาน้ำอัดลม ซึ่งส่งผล ให้มีการนำกฎหมายป้องกันการผูกขาดขึ้นมาใช้กับกรณีการร่วมกันกำหนดราคาดังกล่าว และยังมี หลายคดีที่ยังไม่ยุติมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยแนวทางของกฎหมายป้องกันการผูกขาดที่ต้องการควบคุม โครงสร้างทางเศรษฐกิจและไม่ต้องทำให้มีการกระทำผิด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การแข่งขันโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะการร่วมกันกำหนดราคาสินค้าซึ่งถือว่าเป็นความผิดในตัวเอง (per se) ซึ่งจะพบได้จากแนวคำพิพากษาคดีของ Tentron Potteries Co., (1927) และ Socony Vacuum Oil Co., Ltd. (1940) (Madison Oil) จากผลของการบังคับใช้ กฎหมายที่เคร่งครัดดังกล่าว ส่งผลให้ผู้ผลิตน้ำอัดลมในประเทศสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนระบบการ ผลิตและการจัดจำหน่ายของตนในรูปแบบของผู้บรรจุขวดอิสระ (Independent Bottler) มา เป็นระบบการจัดจำหน่ายแบบกึ่งผูกขาด หรือระบบที่ผู้ผลิตหัวเขื่อน้ำอัดลมมีส่วนเป็นเจ้าของ การผลิตและการจัดจำหน่าย (Captive Distribution) หรือ (Company-Owned Bottling)

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ปัญหาการร่วมกันกำหนดราคาของผู้บรรจขวดทั้งหลายค่อย ๆ
หมดไป อย่างไรก็ตาม ยังมีคดีการร่วมกันกำหนดราคาของผู้บรรจขวดน้ำอัดลมที่ยังไม่ยุติ
ในปัจจุบันจำนวนหนึ่ง ซึ่งพบว่าเกิดจากการกระทำของผู้บรรจขวดอิสระ (Independent
Bottler) ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม จากแนวทางของกฎหมายป้องกันการผูกขาดอย่างเข้มงวด
ของประเทศสหรัฐอเมริกา จะส่งผลให้การกระทำดังกล่าวหมดไปในที่สุด

ส่วนแนวทางกฎหมายป้องกันการผูกขาดต่อการร่วมกันกำหนดราคาของประเทศในกลุ่ม
ประชาคมยุโรป หรือ E.E.C. (ปัจจุบัน คือ ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ E.U.)
ในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมตลาดร่วมยุโรปนั้น โดยหลักการแล้วจะพบว่า "การร่วมกัน
กำหนดราคา" เพื่อลดการแข่งขันเป็นการกีดกัน จำกัด หรือบิดเบือนการแข่งขันในตลาดร่วม
จึงเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของประเทศประชาคม ดังจะพบได้จากแนวคำพิพากษาคดีของ
Polypropylene, Dystuffs และ Italian Flat Glass แม้ว่าการดำเนินคดีตามกฎหมาย
ป้องกันการผูกขาดของประเทศกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป ซึ่งหลักการของมาตรา 85
จะคล้ายกับของมาตรา 1 ของ The Sherman Act ในประเทศสหรัฐอเมริกา กล่าวคือ มีการ
บัญญัติข้อห้ามข้อตกลงร่วมกันเพื่อจำกัดการแข่งขันไว้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม การที่
บทบัญญัติของมาตรา 85 (3) ได้บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ หากผู้ร่วมกันกระทำสามารถพิสูจน์ได้ว่า
การตกลงร่วมกันดังกล่าวเป็นการกระทำที่ช่วยกันปรับปรุงการผลิต หรือการจำหน่ายสินค้า หรือ
ส่งเสริมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการและเศรษฐกิจแล้ว จะได้รับประโยชน์จากข้อยก
เว้นของกฎหมาย จึงเห็นได้ว่า แนวทางการบังคับใช้กฎหมายของประเทศประชาคมยุโรป
ค่อนข้างที่จะยืดหยุ่น ทั้งนี้ เนื่องจากเป้าหมายของการออกกฎหมายของประเทศกลุ่มประชาคม
ยุโรปอยู่ที่หลักแห่งเหตุผล กล่าวคือ นอกจากหลักการของกฎหมายแล้ว ประเทศประชาคมยุโรป
ยังได้พิจารณาถึงเหตุผลของผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการกระทำร่วมกัน โดยดูว่ามี
เหตุผลอะไรที่พออธิบายถึงการกระทำดังกล่าวได้ ดังจะเห็นได้จากแนวคำพิพากษาคดีของ
Scottish Nuclear แม้ว่าจะมีข้อยกเว้นตามมาตรา 85 วรรค 3 ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อ

ผู้กระทำการก็ตาม ข้อยกเว้นดังกล่าวก็ยังคงยืนยันหลักการของกฎหมายที่ไม่ต้องการให้มีการจำกัด กีดกัน หรือบิดเบือนการแข่งขันเกิดขึ้นในตลาดร่วม กล่าวคือ ข้อยกเว้นตามมาตรา 85 วรรค 3 มักจะถูกกำหนดการยกเว้นไว้ในระยะเวลาที่จำกัด และอาจมีการกำหนดเงื่อนไขทางการค้าบางประการ

สำหรับประเทศไทย ตามพระราชบัญญัติกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 ได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ ที่อาจนำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมของอุตสาหกรรมน้ำอัดลมในประเทศไทย เช่น มาตรการประกาศให้เป็นสินค้าควบคุม มาตรการการป้องกันการทำให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาสินค้า และมาตรการในการประกาศให้เป็นธุรกิจควบคุม มาตรการดังกล่าวมีปัญหาในการบังคับใช้ ดังนี้

1. มาตรการประกาศให้เป็นสินค้าควบคุมตามมาตรา 23 การที่รัฐใช้มาตรการดังกล่าวเท่ากับรัฐได้เข้าแทรกแซงราคาสินค้า และเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเสียเองซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการทำงานโดยอิสระของกลไกของตลาด การกระทำดังกล่าวของรัฐจะไม่แตกต่างกับการที่เอกชนร่วมกันกำหนดราคา นอกจากนี้ มาตรการดังกล่าวมักจะใช้เมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน เช่น สงคราม เพื่อต้องการให้เป็นการผลิตสินค้าที่จำเป็นเท่านั้น การที่รัฐจะเข้ากำหนดราคาสินค้าเสียเอง ปัญหาว่าจะกำหนดราคาเท่าไร และใช้หลักเกณฑ์อะไรจึงจะได้ราคาที่เหมาะสมกับต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของการผลิต เนื่องจากกระบวนการผลิตเครื่องจักร วัตถุดิบ อีกทั้งแรงงานของผู้ประกอบการแต่ละรายก็แตกต่างกัน ทำให้การเทียบหาต้นทุนและค่าใช้จ่ายในการผลิตของผู้ประกอบการเป็นไปได้ยาก การใช้มาตรการประกาศให้เป็นสินค้าควบคุมเป็นการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันกำหนดราคาน้ำอัดลมของผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะพฤติกรรมกรร่วมกันกำหนดราคาของผู้ผลิตน้ำอัดลมเป็นผลโดยตรงที่เกิดจากโครงสร้างตลาด การแก้ปัญหาที่ถูกต้องควรจะแก้ไขที่โครงสร้างตลาดโดยตรง ด้วยการทำให้ตลาดน้ำอัดลมเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น โดยมีผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการ เข้ามาแข่งขันในตลาดมากขึ้น

2. มาตรการควบคุมราคาสินค้ามีให้ปรับไปตามมาตรา 29 เป็นมาตรการที่มีความคล่องตัวในการใช้ เนื่องจากไม่จำเป็นต้องประกาศให้เป็นสินค้าควบคุม หรือธุรกิจควบคุมเสียก่อน เป็นมาตรการที่ป้องกันการเข้าอำนาจผูกขาดโดยผู้ประกอบการรายเดียวหรือหลายราย โดยบัญญัติห้ามมิให้ผู้ประกอบการรายเดียวหรือหลายรายดังกล่าวกำหนดราคาให้สูงขึ้นหรือต่ำเกินไปสมควร จากพฤติกรรมการณ์ร่วมกันกำหนดราคาน้ำอัดลมของผู้ประกอบการที่มีส่วนแบ่งตลาดร่วมกันสูงสุดของตลาดน้ำอัดลมทั้งประเทศ แนวโน้มที่ผู้ประกอบการดังกล่าวจะก่อให้เกิดความปั่นป่วนซึ่งราคาสินค้าในตลาดน้ำอัดลมมีความเป็นไปได้อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม จากการบังคับใช้มาตรการดังกล่าวที่ผ่านมา มาตรการดังกล่าวยังมีปัญหาในการบังคับใช้บางประการ กล่าวคือ ยังขาดแนวทางหรือหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า อยางไรที่ถือว่าเป็นการ "เกินสมควร" ซึ่งทำให้เกิดการปั่นป่วนของราคาสินค้า ซึ่งรัฐมักจะมุ่งประเด็นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ซื้อสินค้าในราคาที่สูงเกินไปเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงเสถียรภาพของราคาสินค้าในตลาด จึงอาจเกิดความผิดพลาดและถูกโต้แย้งได้ จึง เป็นปัญหาที่ทำให้รัฐลังเลที่จะใช้มาตรการดังกล่าวแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

3. มาตรการป้องกันการผูกขาดตามมาตรา 31 จากหลักการของมาตรานี้ น่าจะเป็นมาตรการที่สามารถใช้ควบคุมพฤติกรรมการณ์ร่วมกันกำหนดราคาน้ำอัดลมของผู้ประกอบการได้ แต่การที่มาตรการดังกล่าวได้สร้างองค์ประกอบและเงื่อนไขของการบังคับใช้โดยจะต้องประกาศให้เป็นสินค้าควบคุมและธุรกิจควบคุมเสียก่อนจึงจะสามารถดำเนินการตามมาตรการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 35 ได้ต่อไป แต่ในสภาพความเป็นจริงแล้วยังปรากฏว่ามีพฤติการณ์อันเป็นการผูกขาด หรือจำกัดการแข่งขันเกิดขึ้นกับธุรกิจอีกหลายประเภทที่ยังมิได้ถูกประกาศให้เป็นธุรกิจควบคุม มาตรการดังกล่าวจึงขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้ นอกจากนี้ การที่มาตรการของกฎหมายที่บัญญัติในลักษณะที่ห้ามอย่างเด็ดขาดโดยไม่มีข้อยกเว้นแต่ประการใด หากนำมาบังคับใช้กับอุตสาหกรรมน้ำอัดลมโดยประกาศให้เป็นสินค้าควบคุมและธุรกิจควบคุม และดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไปนั้น แม้ว่าจะแก้ไขปัญหากลุ่มกันกำหนดราคาน้ำอัดลมของผู้ผลิตลงได้ก็ตาม แต่อาจจะขัดแย้งหรือสวนทางกับสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจของประเทศที่จำเป็นต้องพึ่งพาการพัฒนาจากภาคอุตสาหกรรม และการที่ตลาดน้ำอัดลมในประเทศยังมีขนาดไม่ใหญ่พอที่จะรองรับสินค้าได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็ก

ในตลาดยังไม่อยู่ในสถานะที่จะเข้าทำการแข่งขันกับผู้ประกอบการรายใหญ่ได้ อุตสาหกรรมน้ำอัดลมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยผู้ประกอบการรายใหญ่ให้ยังคงอยู่ต่อไปในตลาดเพื่อให้อุตสาหกรรมน้ำอัดลมสามารถพัฒนาได้ต่อไป และจากโครงสร้างตลาดน้ำอัดลมในประเทศไทยที่เป็นลักษณะผู้ขายน้อยราย อีกทั้งน้ำอัดลมเป็นสินค้าที่ใช้บริโภคทดแทนกันได้ การแข่งขันด้วยราคาอาจก่อให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในระหว่างผู้ผลิตด้วยกัน และจะได้รับความเสียหายด้วยกันทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้ผลิตรายเล็กที่มีทุนไม่มากและไม่อาจแข่งขันด้านราคาได้ อาจประสบกับปัญหาการขาดทุนและต้องเลิกกิจการไปในที่สุด ทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเกิดความขงกังัน

6.2 ข้อเสนอแนะ

การไม่แข่งขันด้านราคาของอุตสาหกรรมน้ำอัดลมนั้น เป็นสภาพที่ต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโครงสร้างตลาดน้ำอัดลมที่เป็นแบบผู้ขายน้อยราย (Oligopoly) ดังกล่าวแล้ว มาตรการของกฎหมายแม้จะเข้มงวดตามพระราชบัญญัติกำหนดราคาสินค้าและป้องกันการผูกขาด พ.ศ. 2522 ก็ตาม ก็ไม่สามารถทำลายสภาพของตลาดหรือทำให้การแข่งขันเกิดขึ้นในตลาดได้ เพราะสภาพโครงสร้างตลาดเป็นตัวที่กำหนดตลอดเวลา ผู้เขียนเห็น่วิธีทางที่ทำให้ตลาดน้ำอัดลมสามารถแข่งขันกันได้ และในที่สุดอาจแข่งขันด้านราคาได้นั้น มาตรการของกฎหมายจึงควรเป็นแนวทางที่หาอย่างไรจึงจะทำให้โครงสร้างตลาดดังกล่าวมีการแข่งขันเกิดขึ้นและเปิดกว้างตลอดเวลา วิธีทางที่เป็นไปได้ คือ ต้องกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เลือกควบคุมพฤติกรรมของผู้ที่มีอำนาจเหนือตลาดอยู่แล้วในตลาดโดยตรง (Dominant Position) มิให้ใช้อำนาจที่มีอยู่ไปในทางมิชอบ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริโภค ผู้ประกอบการรายย่อย ๆ ที่อยู่ในตลาดเดียวกัน และผู้ประกอบการรายใหม่ที่จะเข้ามาในตลาด การควบคุมพฤติกรรมของผู้มีอำนาจเหนือตลาดดังกล่าวอาจทำให้เกิดประโยชน์แก่คู่แข่ง ลูกค้า ผู้จำหน่าย ผู้บริโภคและผู้ประกอบการรายใหม่ โดยคุ้มครองมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการแสวงหาผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจเหนือตลาด และทำให้ผู้มีอำนาจเหนือตลาดอยู่แล้วไม่สามารถแสวงหาอำนาจตลาดเพิ่มขึ้นได้

หลักการของผู้มีอำนาจเหนือตลาดประเด็นที่สำคัญก็คือ ต้องกำหนดตัวผู้มีอำนาจเหนือตลาดไว้ในแนวทางของกฎหมาย เพื่อให้ผู้ประกอบการที่อาจถูกจัดเข้าอยู่ในความหมายของผู้มีอำนาจเหนือตลาดจะได้รู้ตัวและไม่กระทำการใด ๆ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาจากการมีส่วนแบ่งตลาดด้วยการระบุถึงเกณฑ์ของการมีส่วนแบ่งตลาดที่แน่นอนเอาไว้ในกฎหมาย เช่น

ก) ผู้ประกอบการเพียงรายเดียวในตลาดสินค้าหรือบริการที่มีส่วนแบ่งตลาดถึง 1 ใน 3 ของตลาดสินค้าหรือบริการนั้นทั้งหมด

ข) ผู้ประกอบการจำนวน 2-3 รายในตลาดสินค้าหรือบริการที่มีส่วนแบ่งตลาดร่วมกันถึงร้อยละ 50 ขึ้นไปของตลาดสินค้าหรือบริการนั้นทั้งหมด

ค) ผู้ประกอบการจำนวน 4-5 รายในตลาดสินค้าหรือบริการที่มีส่วนแบ่งตลาดร่วมกันเกินกว่า 2 ใน 3 ของตลาดสินค้าหรือบริการนั้นทั้งหมด

จากเกณฑ์การมีส่วนแบ่งตลาดดังกล่าว หากผู้ประกอบการรายใดในตลาดสินค้าหรือบริการที่มีส่วนแบ่งตลาดตามเกณฑ์ที่กำหนด จะถือว่าเป็นผู้อยู่ในฐานะผู้มีอำนาจเหนือตลาดโดยทันที

2. พิจารณาจากสภาพความเป็นจริงของตลาดสินค้าและบริการนั้น เช่น พิจารณาการมีส่วนแบ่งตลาดประกอบกับฐานะทางการเงิน รายได้ที่เกิดจากการประกอบธุรกิจ การใช้เทคโนโลยีในการผลิต ความสามารถในการควบคุมปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายจ่ายแจกสภาพการแข่งขันในตลาด และความยากง่ายของการเข้าสู่ตลาด เป็นต้น

เมื่อกำหนดตัวผู้มีอำนาจเหนือตลาดได้แล้ว ประเด็นต่อไปต้องวางข้อกำหนดถึงพฤติกรรมที่เป็นความผิดซึ่งกระทำได้ 2 กรณี คือ

1. กำหนดลักษณะกว้าง ๆ สำหรับพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นความผิด เช่น การทำลายจัดขวาง หรือกีดกันไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาในตลาด หรือต้องเลิกสัมภาระประกอบธุรกิจเพื่อจำกัดการแข่งขัน อีกทั้งกระทำการใด ๆ ที่เป็นการขัดต่อประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น
2. กำหนดลักษณะเฉพาะสำหรับพฤติกรรมที่ถือว่าเป็นความผิด เช่น การกำหนดราคาขายสินค้าเป็นอย่างเดียวกันหรือตามที่ตกลงกัน ท้าความตกลงร่วมกันเพื่อเข้าครอบครองตลาดหรือควบคุมตลาด กำหนดเงื่อนไขและวิธีปฏิบัติในการซื้อการขายให้เป็นไปในแบบเดียวกันหรือตามที่ตกลงกัน เป็นต้น

ถ้าเอาหลักดังกล่าวมาปรับใช้จะทำให้ บริษัท ไทยน้ำทิพย์ จำกัด และบริษัท เสริมสุข จำกัด (มหาชน) จัดได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือตลาดแล้ว ทำให้ทั้งสองบริษัทไม่สามารถใช้อำนาจเหนือตลาดที่มีอยู่ไปในทางที่มีชอบ ย่อมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการรายใหม่สามารถเข้าสู่ตลาดได้โดยสะดวก ทำให้ตลาดน้ำอ้อกลมเปิดกว้างและสามารถแข่งขันราคากันได้ในที่สุด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย